

گهړانه وهی بزووتنه وهی تالیبان بو دهسه لات هوکار و دهرهاویشته کان

Kurdistan conflict and Crisis Research Center

گه‌پانه‌وهی بزووتنه‌وهی تالییان بو ده‌سه‌لات هۆکار و ده‌رهاویشته‌کان

به‌ختیار نه‌حمه‌د سألج

Kurdistan conflict and Crisis Research Center

مافی ئەم بەرھەمە پارێزراوە بۆ

ناوەندی کوردستان بۆ تووژینهوه له مەملانی و قەیرانه کان ©

 www.kurdistancc.com

 kurdistan.kccrc@gmail.com

 facebook.com/kurdistanccrc

 053 - 318 2929

 عێراق - سلێمانی - گردی سه‌رچنار

 @KCCRC1

گهړانه وهی بزووتنه وهی تالیبان بو دهسه لات هوکار و دهرهاوېشته کان

به ختیار نه حمدهد سالح

پیشه کی

بزووتنه وهی تالیبان له ناوه پراسنی نه وه ده کاند و به به دیاریکراوی له سالی ۱۹۹۴هـ و سهریبه لدا و له و کانه وه په کیک بوو له لایه نه سهره کیبه دهرگیره کانی شهرې ناو خوئی له نه فغانسنان. له تیوان ساله کانی ۱۹۹۶ نا سالی ۲۰۰۱ نوانیان نه وای نه فغانسنان کونپرول بکن و نیماره نیکی نیسلا می له ژیر ریبه ری مه لا محمه د عومر دامه زرتین. له دواي مردنی ناوبراو، مه لا مه نسور چیگه ی گرنه وه که نه ویش له هیرشیکي هیزه ناسمانیبه کانی نه مه ریکا ۲۰۱۶ کوژرا. دواي نه ویش چیگره که ی مه وله وی هه بیه نولا ناخوند زاده چیگه ی گرنه وه (۲).

دهوئریٹ ریشه ی نه م بزووتنه وه یه ده گه پرنه وه بو هه شناکانی سه ده ی رابردووو که له سهر ده سنی ده زگای هه والگری پاکسنان دروسنکرا، مه به سن لی دروسنکردنی ریخراویکی به هیز بوو له په شنونه کان بو پروبه پروبوونه وه ی بوونی هیزه کانی په کیئی سوئیٹ که له سالی ۱۹۷۹هـ و خاکی نه فغانسنانی داگیرکردبوو، نه لبه نه جولانه وه که له دواي سالی ۱۹۹۴هـ و چوه ناو مملانی شهرې ناو خوئی له نه فغانسنان دواي چند سال له وه ده رنای هیزه کانی په کیئی سوئیٹ له نه فغانسنان. جولانه وه که به پله ی په که م له په شنونه کانی نه فغانسنان پیکدیٹ و کوئی ۴۵٪ دانیشنوانی نه فغانسنان پیکده یینن (۳). سه رچاوه ی ناین و جیهانیی بزووتنه وه که له چندین سه رچاوه وه پی گرنه وه، له وانه قونابخانه ی (دیونیه) که ده که وینه شاری (دیوندی) له هیندسنان (۴) که نیایدا زانکو په کی نیسلا می نیدایه و ناسراوه به نه زهه ری هیندسنان. نه م قونابخانه یه باوه ری به په کیئی بوون هیه و کاریگره به بهیری هیندوسی و گریکی کون که نزیکه له ره ونی

به دریژی میژووی خوئی، بزووتنه وه ی تالیبان بو یه که مین جار له سهر هردوو ناسنی دیلو ماسی و هیزی ره ق کاری کرد بو گهړانه وه بو دهسه لات، نه گه رچی هوکاری دهره کی کاریگر هه بوو له م گهړانه وه یه دا، به لام هوکاری سهره کی له پشت گهړانه وه ی نه م جولانه وه یه بو دهسه لات خودی جولانه وه که خوئی بوو، که نوانی به هیزیکی سه ربازی هه ژار له پرووی نه کنه لوچیبه وه به سهر سوپایه کدا سه رکه ویت که له لایه نانو و ویلایه نه یه کگرنه وه کانی نه مه ریکاوه مه شقی پیکرابوو. به دنیاییه وه نه م جولانه وه یه که نیسنا له دهسه لاندایه جیاوازه له و جولانه وه یه که بهر له سالی ۲۰۰۱ له دهسه لاندایه بوو، نه م باسه هه ولده دات نه و پرسیاره بوروئیٹ که ناخوئی تالیبان نه زموونی له شکسنه کانی رابردوووه وه رگرنووه و هه له کانی رابردووو دووباره ناکانه وه.

میژووی سه ره لدان و بنه مای فیکری تالیبان

تالیبانه کان، که سانیکی ساده و نه پونوزاوی و خاوهن چه کیکی سووک، پیاده یا به سواری مانورسیکلنیکه وه، به ساده ترین شیوه ی جهنگاوه ر ده چوئیٹ که سه رکه و نوانه گه یشنه دهسه لات و نوانیان له پشت میزی سه روک کوماری نه فغانسنانه وه دابنیشن (۱). به لام پرسیاره سه ره کیبه که له وه دایه چوئن نه م که سه سادانه به و شیوه کنوپر و خیرایه دهسه لانیان گرنه وه ده سن؟ بهر له هه ر شت ده بیٹ بگه پرنه وه بو میژووی نه و بزووتنه وه یه.

نوانیه له پېشپړه ویکړدندا، که هاوشپوهی هیږشه کانی ته و بزوونته وه یه یه له دواي دامه زرانديیه وه که نوانی له ماوه یه کی که مدا ده سټ به سهر نه واوی ته فغانسناندا بگریټ، به گشني ده کریټ له م چند خاله دا کورټ بگریټه وه (6):

۱- پاشه کشی هیزه کانی ته مریکا له نه فغانسنان و بوونی ناکوکی له ناو حکومه نندا.

۲- ده رچوون له یاسای به شه کی زوری هیزه کانی سوپا و هاوولانیان.

۳- کړینی زورینه ی فهرانده سهر بازیه کان و که سایه نییه دیاره کان له لایه ن بزوونته وه ی نالیبانه وه

توانا سهر بازیه کانی تالیبان، تپروانینیکی به راوردکاری له گه ل سوپای نه فغانستان

کانیک که باس له به راوردی هیزی دوو لایه ن ده کریټ، به شپوهی کی گشني قسه له سهر جوړی چه ک و نوانی شه پرکردن ده کریټ که هم به راورده نا ئاسنیک له جوړیک له ساده نه ندیشییه وه سهر چاوه ده گریټ (7). به بریاری ده رچوونی هیزه کانی ته مریکا له نه فغانسنان، بزوونته وه ی نالیبان زور به خیرایی جو له ی کرد و نوانی هیزه کانی سوپای نه فغانسنان که چندین ساله مه شقیان پیده کریټ له لایه ن هیزه کانی ته مریکا و هاوپه یمانانه وه، بشکینیت (هاوشپوهی سوپای عیراق کانیک که هیزه کانی ته مریکا له سالی ۲۰۱۱ له عیراق پاشه کشیان کرد). له کانیکدا هیزه کانی بزوونته وه ی نالیبان هم پېشپړه ووییه ی کرد که نه خاوه ن هیزی ئاسمانی، نه خاوه ن فرۆکه ی بی فرۆکه وان، نه خاوه ن هیزیکی دژه ته سماني نه و نو بوو، به پیی زانیاریه کان نه نانه ت خاوه ن هیزی نوپخانه ش نه بوو، پرسیاری سهره کی لیره دا نه وه یه که چوون:

۱- به راوردی چه ک: بزوونته وه ی نالیبان خاوه ن چه کی سوک له جوړی کلاشینکو ف و چه کی مامناوه نند له جوړی هاوه ن و په نگه خاوه ن چه کی دژه نانکیش بیټ. له به رامبه ردا سوپای مه شقیکراوی نه فغانسنان له لایه ن په کیک له زله یزکانی جیهان،

نه سه و فوه وه. هم جیهانینییه باوه ری به نویوونه وه و نویگه ری نییه و هه ر کاریک له و چه شنه به بیدعه داده نیټ و زور خو ی به خوا و سروشت و مرو فقه وه سهرقال ناکاټ، زیانر خو ی به ورده کاری چند کاریکی روظانه وه خه ریک ده کاټ، وه ک په نکرده وه ی هونه ر به نه واوی جوړه کانی، په نکرده وه ی کاری ئا فره ت و به ردانه وه ی ریش (5). جولانه وه که پشت به ئاینزای حه نه فی ده به سنیټ و کاریگه ره به بیرکرده وه کانی (کو مه له ی زانایانی موسولمان) و دوان له زانایانی ئاینی وه ک سه میع نه لحه ق و فه زلو لا عه بولره حمان که ئاینزاکه یان (مانریدی) یه و

”

به بریاری ده رچوونی هیزه کانی

ته مریکا له نه فغانستان،

بزوونته وه ی تالیبان زور به خیرایی

جو له ی کرد و توانی هیزه کانی سوپای

نه فغانستان بشکینیت.

“

پېشتر له لایه ن نه بو مه نسوری مانریدی دامه زراوه. هه ر هم بیرو باوه ره ئاییه نه شه که جولانه وه که جیاده کانه وه له ریک خراوی قاعیده و داعش که په پره وی له بیری سه له فی جیهادی ده کهن.

هوکاره کانی گه رانه وه ی بزوونته وه ی تالیبان بو ده سه لات

بزوونته وه ی نالیبان له دواي کیشانه وه ی هیزه کانی ته مریکا، نوانیویه نی ده سټ به سهر زورینه ی خاکی نه فغانسناندا بگریټ، هوکاری سهره کی هم

خویان، زوریش گرنگی به لایه‌نی په‌روه‌رده‌کردنی شه‌رکه‌ره‌کانیان دده‌ن له‌ پروی بیروباوه‌ره‌وه. هه‌ندی‌کجار هی‌زه‌کانی بزووننه‌وه‌ی نالیان نوانیوانه‌ جوړه‌ چالاکیه‌ک ته‌نجام بدن که زور نائاسایی بووه و نه‌ئوانراوه‌ شیکردنه‌وه‌ی بو بکریټ.

۴- به‌راوردی شیوازی فه‌رمانده‌یی‌کردن: بزووننه‌وه‌ی نالیان به‌که‌مترین نیچوون و نه‌ها به‌ چند نه‌خشه و بی نه‌لیک له‌ ناوچه‌ په‌شوننشینه‌کانه‌وه، فه‌رمانده‌یی هی‌زه‌کانی خویان کردووه و بو شه‌ر ئاماده‌یان کردوون، له‌ کانی‌کدا که سوپای ته‌فغانسنان خاوه‌ن بالونی نایه‌ت به‌ کوکړدنه‌وه‌ی زانیاری و خاوه‌ن بنکه‌ی فه‌رمانده‌یی وه‌ک (بگرام) و نوانی پرومال‌کردنی نه‌واوی ناوچه‌کانی شه‌ریان هه‌یه.

۵- به‌راوردی پشنیوانی: هه‌موو هی‌زیک پیویسنی به‌ پشنیوانیه (به‌چه‌ک و هی‌زی مرویی) به‌و پییه‌ی گه‌ر هی‌زیک پشنیوانی لی بیریټ نوانی شه‌رکردنی نامیټ، ته‌مه‌ش حاله‌نیک بوو که به‌سه‌ر سوپای ته‌فغانسناندا هات و دواي شکان هی‌زه‌کان په‌رنه‌وازه بوون و به‌ره‌و ولانانی دراوسټ هه‌له‌انن. له‌ به‌رامبه‌ردا شه‌رکه‌ریکی نالیان به‌ که‌مترین پی‌داویسنی و ئاو و خوړاکه‌وه درټه‌ی به‌شه‌ر داوه. له‌م سونگه‌یه‌وه ته‌گه‌ر به‌ دوو شیواز له‌ گه‌مه‌ی شه‌رنه‌نج به‌راوردی هی‌زی سوپای ته‌فغانسنان و بزووننه‌وه‌ی نالیان بکه‌ین، ده‌نوانین بلټین که: چه‌کداره‌کانی نالیان به‌ شیوازی شه‌رنه‌نجی چینی شه‌ر ده‌کن که نیایدا شوینی شه‌رکه‌ر و فه‌رمانده‌ دیار نییه و خاوه‌ن ری‌کخسنټیکی نایه‌ت به‌ خویان نیین، به‌ شیوه‌ی پارنیزانی کارده‌کن و دواي غافلگیرکردنی سوپای ته‌فغانسنان، ئابلوقه‌ی دده‌ن و شه‌رکه‌ه‌که‌ ده‌به‌نه‌وه. له‌ به‌رامبه‌ردا سوپای ته‌فغانسنان به‌ شیوه‌ی روژئاوایی شه‌رنه‌نج، شه‌ر ده‌کات که نیایدا ته‌رکی سه‌رباز و فیل و وه‌زیر دیاری کراوه و ئا تیسناس پروونه که کام ریگه‌ سه‌رکه‌ه‌ونوو نر بووه.

سه‌راوه‌ی داهاتی بزووننه‌وه‌ی نالیان

بزووننه‌وه‌ی نالیان بو کوکړدنه‌وه‌ی دارایی پشت

خاوه‌نی نوینرین چه‌کی ته‌مه‌ریکیه، خاوه‌ن کوپنه‌ری روسییه، خاوه‌ن فروکه‌یه، خاوه‌ن فروکه‌ی بی‌فروکه‌وانی ته‌مه‌ریکیه، خاوه‌ن نانکی روسی و ته‌مه‌ریکیه. نه‌وه‌ی که چه‌کداره‌کانی بزووننه‌وه‌ی نالیان خاوه‌نی بوون و هی‌زی سوپای ته‌فغانسنان خاوه‌نی نه‌بوو: خیریای له‌ جموجولدا، نوانی خوشاردنه‌وه له‌ شاخه‌کان، ئاشنایه‌نی به‌ ئوپوگرافیای ناوچه‌ی شه‌ر و دواجار باوه‌ره به‌و شنه‌ی که بو ده‌جه‌نگن (راسټ یا هه‌له‌ه‌وه باسیکی نره).

۲- به‌راوردی ژماره‌ی هی‌ز: سه‌باره‌ت به‌ ژماره‌ی هی‌زه‌کانی بزووننه‌وه‌ی نالیان نا تیسناس شټیکی ته‌ونو

”

روسیا مه‌به‌ستیتی خوی به‌دوور

بگریټ له‌ بارگرژییه‌کانی

ته‌فغانستان تا زیاتر چاو بخاته‌سه‌ر

وه‌به‌ره‌ینانکردن له‌و ولاته

“

له‌به‌رده‌سندا نییه به‌لام به‌ پیی چند گریمانه‌یه‌ک پی‌شینی ده‌کریټ نریک به‌ (۸۰,۰۰۰) چه‌کدار بیټ، له‌ به‌رامبه‌ردا ژماره‌ی فه‌رمی هی‌زه‌کانی ته‌فغانسنان ده‌گانه (۲۰۰,۰۰۰) چه‌کدار.

۳- به‌راوردی مه‌شقی: راپوټکاره ته‌مه‌ریکیه‌کان مه‌شقیان به‌هی‌زه‌کانی سوپای ته‌فغانسنان کردووه له‌سه‌ر موټرنرین شیوه، له‌ کانی‌کدا که هی‌زه‌کانی بزووننه‌وه‌ی نالیان به‌رده‌وام نه‌وه‌ک هه‌ر مه‌شقی سه‌ربازی و جه‌سنه‌ی ده‌کن به‌ ره‌وشی

به کومه ټیک سهرچاوه ده به سنیت که ده کریٹ بهم شیوه به بخرینه روو:

۱- چاندنی خه شخاش: سهره کینرین سهرچاوه ی داهانی بزووننه وه که چاندنی گولی (خه شخاش) و ناردنی به روو بوومه که یه نی به شیوه ی نایاسایی بو و لآنایی دراوسی و له ویوه بو ته روپا. ههروهک پروونه که گولی (خه شخاش) سهرچاوه ی سهره کی به ره مه پتانی ماده هوشبه ره کانی جوړی هپرویین، نریاک و چندان ماده ی هوشبه ری دیکه یه. بزووننه وه ی نالیان چ ته و کانه ی که له ده سه لآندا بووه و چ ته و کانه ش که هیزیک ی سنوورداری هه بووه، سوودی له داهانی بازرگانی کردن به ماده ی هوشبه ره وه و هرگرنووه. به پیی ته و نامارانه ی له سالی ۲۰۲۰ له لایه ن چهن ریکخراویکی جیاوازه وه بلاو کراونه وه، بزووننه وه ی نالیان ۴۱۶ ملیون دؤلار له چاندنی ماده ی هوشبه ر، ۱۶۰ ملیون دؤلار له سهرانه، ۲۴۰ ملیون دؤلار له هاوکاری له لایه ن و لآنایی که نداوه وه به ده ست گه یشنووه (۸). هه ر به پیی زانیاریه کان ده رامه نی یه ک شه رکه ری جولانه وه که سی هینده ی ده رامه نی یه ک سهر بازی سوپای ته فغانسنان بووه (۹).

۲- هاوکاری دارایی: ته م جولانه وه یه له لایه ن و لآنایی وه ک پاکسنان، قه نه ر و سعودیه هاوکاری ده کریٹ. شایانی باسه که و لآنایی که نداو هاوشیوه ی ساله کانی بهر له ۲۰۰۱ ناونان هاوکاری بزووننه وه که بکن، به هو ی به شدری و په یوه سنیان به شه ری یه مه نه وه (۱۰).

دوای ده سه لات گرتنه ده ست، بینه ری تالیانیکی نوی ده بین؟
ته و گوړانه ی له جیهانینی بزووننه وه ی نالیان به دیکراوه، ده گه ریته وه بو ناشنابوونیان به هونه ری دانوسنان کردن له گه ل ته مه ریکا و و لآنایی هاوسی ته فغانسنان، سیاسه نکرده و ناشنابوون به هو نیله هایلوکسه کانی قه نه ر و تیمارات و و لآنایی ناوچه که که به راورد ناکریٹ به شوینی مانه وه یان له ته شکه وٹ و بیابانه کانی ته فغانسنان (۱۱). کاتیکی که شاری هه ران له ۱۲ ئاب که وٹ که سیه مین گه وره شاری

ته فغانسنان بوو، فه رمانده سهر بازی به که ی ئسامعی خان که به دوژمنی سهر سه خنی بزووننه وه ی نالیان ته ژمار ده کرا، خو ی دا به ده سه نه وه، بزووننه وه که داوای لیده کات که هانی فه رمانده کانی دیکه ش بدات که خو یان بدن به ده سه نه وه (۱۲). لیره وه ده رده که ویت که بزووننه وه ی نالیان ده یه ویت له سه ر هه ردوو نوندونیژری و دانوسنان کار ده کات به پیچه وانه ی پیشووه وه که نه نا باوه ری به زمانی چه ک هه بوو. به کورنی ده نوانین بلین که نامانچ له دانوسنان له لای نالیان برینییه له:

۱- ناردنی په یام بو کومه لگه ی نیوده و له نی به و ناوه پروکه ی که بزووننه وه ی نالیان نه نا گروپیکی نوندره و نییه، به لکو قه واره یه کی سیاسییه که ناماده یی نی دایه له گه ل دوژمنه کانی پیکیت له ریگه ی دانوسنانه وه.

۲- به هو ی دانوسنانه کانی ناشنی له گه ل ده سه لانی پیشووی ته فغانسنان، نالیان نوانی به هه زاران چه کدار له زیندانه کانی رژی می پیشو و به پتینه ده روه، ته مه ش پیگه ی بزووننه وه که ی له سه ر ئاسنی سهر بازی به هیزتر کرد.

۳- ریککه وونی ده وحه له ۲۰۲۰ به یه کیک له گه وره نرین ده سنکه ونه سیاسییه کانی نالیان ته ژمار ده کریٹ که نوانیویه نی ویلایه نه یه کگرنووه کانی ته مه ریکا ناچار بکات که ته فغانسنان به جیه پیکیت.

۴- کومه لگه ی مه ده نی له ته فغانسنان له ماوه ی چند سالی رابوردوودا و بهر له گه رانه وه ی بزووننه وه ی نالیان بو ده سه لآت، نوانیوی نا ئاسنیک ریگریه کانی به رده م په گه زی می هه لگرٹ و ژنان له و و لآنه نوانیویان له فه رمانگه کان و بواری سهر بازی و نه نانه ت وه ک ته ندام په رله مانیش ده سنه کار بن، به لام به گه رانه وه ی بزووننه وه که بو ده سه لآت، ته گه ر هیه ته و ده سنکه و نانه له ده ست بچیت (۱۳)، ته گه ر چی نالیان له چوارچیوه ی هه وله کانی بو نیشاندانی وینه یه کی جیاواز له سه ر خو ی، هه ولده دات سنووره کانی ئازادی به نه واوه نی به رنه سک نه کانه وه له و لآنه.

بۇ جىگىرکردنى دەسەلات، تالپان پيوستى به چييه؟

۱- دابىنکردنى ئاسايشى ناوخو: بزووننهوکه پيوستى به به دهسنهيتانى رهامندى نهواوى لايهنهکانى دیکهيه له نهفغانسنان نا بنوايتت ئاسايشى ناوخو دابىن بکات.

۲- بزووننهوکه پيوستى بهويه لهسهر ئاسنى نيودهولنى رهامندى بهدهست بهيتت نا بنوايتت رهاويهنى به بوونى خوئى بدات.

۳- نيپهينى نهو ولانه به چهندن شپرى ناوخو و بوونى گندهلى، دهسهلانهکهى تالپان رووبهرووى گرفنى قورس دهکانهوه به نايهت له بوارى باشنکردنى بارى بزيوى هاوولانپان.

ليکتهوتهکانى گهپانهوهى تالپان بۇ دهسهلات

۱- قهيرانى پهناهر: ولانانى نهوروپا نرسىكى زورىان ههيه له هاننى شهپولتيكى نوئى پهناهر له نهفغانسنانهوه بهرهو نهوروپا، وهک ئامادهکاريهک، نهلمانيا پيشنبارى کردوهو بۇ يهکينى نهوروپا که له ولانانى هاوسىي نهفغانسنان شوين دروست بکريت بۇ نيشنهچيکردنى کوچهره نهفغانسيهکان.

۲- گهپانهوهى ريکخراو و کومهله نوندرهوهکان بۇ نهفغانسنان: به پي زانباريه ههوالگريهکان، بزووننهوهى تالپان پهيوهندی لهگهل ريکخراوى قاعیده نهچراندوه و نهگهر ههيه سهرهکوننى بزووننهوهکه بيته سهرمهشق بۇ ريکخراو و گروه نوندرهوهکانى دیکه نا چاو له بزووننهوهکه بکهن ياخود روو له نهفغانسنان بکهن، به نايهت دوای نهو بوشاييهى که به کشانهوهى هيزهکانى نهمهريکا دروسنبوو، بۇ خوړيکخسننهوه و بۇ نهجامدانى کردهوهى نيرورسنى له ناوچهکه(۱۴)، بهلام سهربارى نهوهى که زورتيک له گروه و کومهله نيرورسنيهکان له سهرناسهري جيهان پيروزابيان له بزووننهوهى تالپان کرد لهوانه ههيهى نهحريري شام له سوريا، پارنى ئىسلامى نورکسنانى، نهم کاره وای کرد پيشبينيهکان بهو ئاراسنهيهدا برؤن که نهفغانسنان له سهردهمى دهسهلانداری بزووننهوهى

تالپان دهبيته لانکهى نيروور، بهلام پيناچيپت بهو شپوه بيت و بهنهگهري زور بزووننهوهى تالپان دهنوويتت کوننرؤلى ريکخراوهکانى قاعیده و داعش بکات و ههولدهدات که ريگه به جموجول و چالاكى ريکخراوه نيرووريسنييهکان نه دات لهسهر خاکهکهى، بهلام نهوهى که زيانر جيگه نيگه رانييه خواسنى ولانانى هاوسىي نهفغانسنانه بۇ روئبينى زيانر، به نايهت که ههر يه کهيان خوازيارى نهويه زيانر سوود له پيگه جوگرافيهکهى نهفغانسنان وهبگريت له بهرزهوهندی خوئى.

تالپان و ريکخراوه جيهاديهکانى دیکه له نهفغانستان

۱- ريکخراوى قاعیده: له نيوان سالهکانى ۱۹۸۸ و کوناييهکانى ۱۹۸۹ دامهزرا، بانگهشهى جيهاد دهکات لهسهر ئاسنى نيودهولنى، ئامانجهکانى برينى له کوناييهپتان به ههژمونى ولانه بيانيهکان له ولانه ئىسلاميهکان و دامهزراندنى خيلافهنى ئىسلامى. له سهردهمى ئوسامه بن لادن و بهر له سالى ۲۰۰۱ جوړيک له هاوپهيمانى ههبوو له نيوان جولانهوهى تالپان و ريکخراوى قاعیده که دواچار به روخانى ئيمارهنهکهى تالپان کونايى پهنا. له ئيسنادا پيناچيپت تالپان ههمان ههلهى پيشوو دوباره بکانهوه و ههولدهدات مهودايهک له نيوان خوئى و قاعیده دابيتت، نا دوباره هوکمرانيهکهى نهکهوينه مه نرسيهوه. جيگه ئامازه پيدانه که بزووننهوهى تالپان، به پيچهوانه ريکخراوى قاعیده که پيکديت له نهنامه موهاجرهکان و لهسهر بنه ماى هيجره نکرديت بۇ نهو شوپانهى که جيهادى ئيدايه، به هيج شپوهيهک هيجرهت ناکه بۇ شوئى نر بۇ به جيگه ياندنى هوکمی خوا لهسهر زهوى و لهناو ريزه کانيشيان موهاجرى ئيدانيه و گوناريان نيونه نهوهى نيه و داواى رزگارکردنى جيهان ناکه له کوفر(۱۵).

۲- ويلايهنى خوراسان: له سالى ۲۰۱۵ له لايه ن ژمارهيهک له کهسه جياپوهکان له بزووننهوهى تالپانى نهفغانسنان و تالپانى نهفغانسنان دامهزراوه، ويلايهنى خوراسان پيکديت له چند به شيک

نوانی ده سنبگرېټ به سهر ده سه لاندې. دواى كه ونى ده سه لاندې بزووننه وه كه ش له سالى ۲۰۰۱، زورينه ي سهر كرده كاني بزووننه وه كه پرويان له پاكستان كړد. پاكستان پيوايه كه بوونى ناليان له ده سه لاندې، ده نواتيټ به رژه وه ندييه سترانيژييه دريژمه وداكاني پاكستان دابين بكات كه خوي ده بينينه وه له :

- چاره سهرى كيشه سنووريه كان: بوونى ناكوكى سنوورى له نيوان پاكستان و حكومه نه كاني پيشووي ته فغانستان له سهر هيلې دورانده كه ناوچه (خيبر بخونخوا) ي پاكستاني جيا ده كانه وه له ته فغانستان، پاكستان هيواي وايه به ده سه لاندې گرڼه ده سنى ناليان ته و كيشه سنووريه له به رژه وه ندى خوي

پيناچيت تالبيان هه مان هه له ي پيشوو دوباره بكاته وه و هه ولده دات مه ودايه ك له نيوان خوي و قاعیده دابنيټ، تا دوباره حوكمرانيه كه ي نه كه وپته مه ترسيه وه

چاره سهر بكات.

- له چله كاني سده ي پيشووه، په شوننه كاني پاكستان دواى دامه زراندى ده ولنه ي په شنون ده كهن، به ده سه لاندې گيشنى ناليان كه په شوننه كان بربره ي سهره كي حكومه نه كه پيكد هينن، بوي هه يه له دواكارى په شوننه كاني ناو پاكستان كه م بكانه وه.

- پاكستان پيوايه بوونى ده سه لاندې له ته فغانستان

له پاكستان، ئيران، ئوزبه كستان، كازاخستان، قرقيزستان، ناجيكستان و نور كه مه نستان. تامانجى هم جولانه وه يه دژايه نيكردنى بزووننه وه ي ناليان و ريځخراوى قاعیده يه سهربارى حكومه نه كاني ناوچه كه. ويلايه نى خوراسان به يه كيك له به هيژنرين لقه كاني ريځخراوى داعش ته ژمار ده كړيټ. زورينه ي چه كداره كاني ويلايه نى خوراسان خاوه ن ته زموونى شهر و ريځخستنن. هاوكايش له گه ل شكسنى ريځخراوى داعش له عيراق و سوريا له سالى ۲۰۱۷، زوريك له چه كداره كاني ريځخراوى داعش له عيراق و سورياوه خويان گه يانده ويلايه نى خوراسان. سهربارى له به ريه ك هه لوه شانده وه ي ده ولنه ي خيلافه ي ريځخراوى ده ولنه ي ئيسلامى له عيراق و شام / داعش، به لام به هيژنرين لقي ريځخراوه كه كه ويلايه نى خوراسانه، هيشنا به به هيژى خوي ماوه نه وه. له دواى دامه زراندييه وه نا ئيسنا ۵ جار سهر كرده دياره كاني گيراون يا كوژراون، به لام له گه ل ته وه شدا هم ريځخراوه نوانيوه نى خوي رابگريټ. له ئيسنادا به پيى زانباريه كان پيشبينيده كړيټ كه كه سيك به ناوى شه هاب ته لموهاجير ته ميري ريځخراوه كه بيټ.

هه لويسنى ولانانى ناوچه كه له سهر گه رانه وه ي ناليان ته مرؤ كه نه واوى دراوسيكاني ته فغانستان مه به سټ و تامانجى سهره كيان به رقه راربوونى ناشنى و سه قامگيريه له ته فغانستان، ولانه هاوسيكاني ته فغانستانيش له ريگه ي دانوسنانه راسنه وخو و ناراسنه وخوكانان له گه ل بزووننه وه ي ناليان، ده يانه ويټ سوود له بزووننه وه كه وه ربگرن وه ك كارنيكى گوشار بو سهر ركابه ره كانيان. ته وه ي ليره دا ده خرينه پرو هه لويسنى سهره كيترين ته و ولانانه ك كه كاريگه رى راسنه وخويان ده بيټ له سهر داهانووى ته فغانستان:

۱- پاكستان: په يوه ندى پاكستان به بزووننه وه ي ناليان ده گه رپنه وه بو نه وه ده كاني سده ي پيشوو كانيك كه چه ك و مه شق و زانبارى هه والگري بو بزووننه وه كه فراهه م كړد نا له پايزى ۱۹۹۶

که هاوپه‌ی‌مان بیټ له‌گه‌لی، ده‌نوانیټ گوشاری زیانر له‌سهر هیندسنانی نه‌یاری پاکسنان دروسنباکټ. ۲- ټیران: ټیران پیوایه نالیان له‌لایه‌ن نیوه‌ندی بیری وه‌هابی که سعودیه‌یه پشنیوانی دارایی لیده‌کریټ و ټه‌مه‌ش بو ټیران زه‌نگی مه‌نرسییه (۱۶)، (هاوشپوهی هاوکاریکردنی حوسییه‌کانی یه‌مه‌ن له‌لایه‌ن ټیرانه‌وه). ټیران پیوایو که بوونی ټه‌مه‌ریکا له ټه‌فغانسنان مه‌نرسییه له‌سهر ټاسایشی ټیران به‌و پییه‌ی که پیی واپوو په‌نگه ټه‌مه‌ریکا خاکی ټه‌فغانسنان به‌کاربه‌یټیټ وه‌ک پیگه‌یه‌ک بو هیرشکرده سهر خاکی ټیران (۱۷) ټیران له‌دوای سالی ۱۹۹۶ کانیک که بزووننه‌وه‌ی نالیان ده‌سني گرټ به‌سهر ده‌سه‌لاند، دژایه‌نی خوی بو ټه‌و بزووننه‌وه‌یه نه‌شاردوټنه‌وه، به‌ نایبه‌نیش له‌ دوای سالی ۱۹۹۸ کانیک که هه‌شټ که‌س له‌ دیلو‌ماسییه‌کانی له‌ شاری مه‌زارشه‌ریف له‌لایه‌ن بزووننه‌وه‌ی نالیانه‌وه کوژران، ټیران به‌ فهرمی چوو به‌ره‌ی دژ به‌ بزووننه‌وه‌که و پشنیوانی له‌ هه‌لمه‌نی ویلايه‌نه یه‌کگرټووه‌کانی ټه‌مه‌ریکا کرد له‌ دژي بزووننه‌وه‌که و به‌ شیویه‌ک له‌ شیوه‌کان به‌شدار بوو له‌ روخاندنی ده‌سه‌لانی نالیان له‌ سالی ۲۰۰۱ (۱۸). به‌لام دوانر ټیران له‌ ماوه‌ی چند سالی رابردوو دا بو چاککردنی په‌یوه‌ندییه‌کانی له‌گه‌ل بزووننه‌وه‌که (۱۹)، ټه‌ویش له‌به‌ر ټه‌م چند هۆکاره‌ی لای خواره‌وه:

- ټیران پیی باش نه‌بووه که هیزه‌کانی ټه‌مه‌ریکا بو دريژماوه له ټه‌فغانسنان بمیننه‌وه، هه‌ربویه به‌ هه‌ردوو هیزی په‌ق و نه‌رم هیزه‌کانی ټه‌مه‌ریکای کردوټه ټامانچ له‌ ریگه‌ی هاوکاریکردنی چه‌کداره‌کانی بزووننه‌وه‌ی نالیانه‌وه و له‌هه‌مانکاندا دژیش بووه به‌و ریکه‌کونه‌ی نیوان ټه‌مه‌ریکا و نالیان.

- ده‌رکه‌وونی ریخراوی داعش له‌ ویلايه‌نی خوراسان، ټیران و نالیانی زیانر له‌یه‌کنر نریک کرده‌وه بو رووبه‌روبوونه‌وه‌ی ریخراوی داعش. ټیران خاوه‌ن سنوریکی به‌رفراوانه له‌گه‌ل ټه‌فغانسنان که له‌ باشوری ویلايه‌نی هلمه‌نده‌وه دريژ ده‌بیټه‌وه نا قندوز له‌ باکوری ټه‌فغانسنان، هه‌ربویه ناران ده‌یه‌ویټ

له‌ریگه‌ی بزووننه‌وه‌که ناوچه‌یه‌کی ټاسایش دروسټ بکاټ له‌ سهر سنووره‌کانی، نا ریگری له‌ دزه‌کردن و هه‌ره‌شه‌ی چه‌کداره‌کانی ریخراوی داعش بکاټ. - ټیران ده‌یه‌ویټ پوټی هه‌بیټ له‌ داهانوو ی ټه‌فغانسنان له‌ ریگه‌ی کرانه‌وه به‌پرووی نه‌واوی پیکه‌انه‌کانی ټه‌و ولانه، بزووننه‌وه‌که‌ش په‌یوندي خوی ناشاریټه‌وه به‌ ټیرانه‌وه و نه‌نانه‌ل له‌ کانی ټیرورکردنی قاسم سلیمانی له‌ لایه‌ن ټه‌مه‌ریکاوه، بزووننه‌وه‌که دژ به‌و کرده‌ویه نارزه‌زایه‌نی ده‌ربری.

هه‌ره‌شه‌کان نالیان بو سهر ټیران

یه‌که‌م: له‌ پرووی ټابووری، ټیران له‌ سالی رابردوو دا نریک به‌ ۲, ۳ ملیارد ډولار له‌گه‌ل حکومه‌نی ټه‌فغانی بازرگانی ده‌ره‌کی هه‌بووه و به‌نیپه‌راندنی چین و پاکسنان، هاوبه‌شی یه‌که‌می بازرگانی ټه‌فغانسنان بووه، ټه‌مه‌ش سهرچاوه‌ی سهره‌کی دابینکردنی دراوی بیانی بووه بو ټیران (۲۰). به‌لام به‌ ده‌سه‌لټ گرټنه ده‌سني نالیان، مانه‌وه‌ی ټه‌م په‌یوه‌ندییه بازرگانییه وه‌ک خوی مسوگه‌ر نییه.

دووهم: له‌ پرووی ټاسایشه‌وه: بزووننه‌وه‌ی نالیان هه‌لگری بیریکی سوننه‌ی ټوندره‌وه، به‌و پییه‌ش که زورینه‌ی سنووره‌کانی پوژه‌لانی ټیران هه‌لگری ټاینزای سوننه‌ن و ټه‌م ناوچانه‌ش پشینه‌ی هه‌لهانن له‌ناوندیان هه‌یه به‌ ټاراسنه‌ی ده‌ره‌وه، ټه‌گه‌ر هه‌یه به‌ ده‌سه‌لټ گرټنه ده‌سني نالیان، ټه‌م ناچانه دووباره ناټارامی به‌ خوینانه‌وه ببینن.

سییه‌م: نریکی بزووننه‌وه‌که له‌ ده‌وله‌نه نه‌یاره‌کانی ټیران: بزووننه‌وه‌که له‌ پرووی ټایدیولوجیه‌وه له‌ سعودیه نریکه. به‌ر له‌ سالی ۲۰۰۱ کانیک که نالیان ټیماره‌نی ټیسلامی دامه‌زراندن، پاکسنان و سعودیه و ټیمارات، نه‌ها سی ولټ بوون که ټه‌و ټیماره‌نه‌یان به‌ فهرمی ناساندن. له‌لایه‌کی دیکه‌وه له‌م سالانه‌ی دواییدا نریکایه‌نییه‌ک له‌نیوان بزووننه‌وه‌که و نورکیا هانوټه ټاراهه. ټیمارات و قه‌ئه‌ریش په‌یوه‌ندییه‌کی باشیان له‌گه‌ل بزووننه‌وه‌که هه‌یه و نه‌واوی ټه‌و ولټانه‌ش جگه له‌ قه‌ئه‌ر به‌ نه‌یار و رکابه‌ری ټیران

ټښمار ده کړين له ناوچه که .

چوارهم: گهيشننې بزووننه وهی نالیان به ده سه لاث، گرونيټيکي نوټ ده دانه وه به بزووننه وه جيهادييه کان له ناوچه که . به گرننې کابل له لايه ن بزووننه وه که، په يامي پيروزيبايي له لايه ن گروپه نيروريسنييه کاني ټيدلب و نه نانه ن بزووننه وهی هه ماسيش پيروزيبايي سه رکه ووني له نالیان کردوه .

ټه و ده رفه تانه ی نالیان بو ټيرانی ده ره خسيټيټ

په که م: نه ماني هيزه کاني ټه ميريکا له سنووره کاني روژه لاني ټيران: نه ماني هيزه کاني ټه ميريکا له ټه فغانسنان به ده سنکه ونيکي گه وره بو ټيران ټه ټمار ده کړيټ که بو ماوهی بيست سال له و لانه بووني هه بوو .

دووه م: هه لکشانې هه سني دژ به ټه ميريکا له ناوچه که: ټه ميريکا دواي زيانتيکي مروټي و مادي زور و مانه وه بو بيست سال له ټه فغانسنان نه يواني گورانکارييه کي ټه وټو له و لانه بيټينه ټاراه، دواجا دواي قبولکردني شکست، ټه و لانه ی به جيټيشت و ټه م سه رکه و ننه ش بو ټيران سه رکه ووني به ره ی به رگرييه .

سيټيم: هاوکارييکردني نالیان: ټيران دواي پاشه کشيټي دونا لد ټرامپ له ريککه و ننامه ی ټه ټومي، کاري له سه ر هاوکارييکردني بزووننه وهی نالیان دژ به هيزه کاني ټه ميريکا له ټه فغانسنان کردوه، به لام به گه رانه وهی بزووننه وه که بو ده سه لاث، ټيران ناچارديټ پيدا چوونه وهی که به سياسي خويديا بکاث له به رامبه ر نالیاندا . بيگومان سه ره کيترين کاري ټيران دواي گه رانه وهی بزووننه وهی نالیان بو ده سه لاث، کارکردن ده يټ له سه ر سه قامگيري سياسي له ټه فغانسنان نا ناټارامييه کاني ټه و لانه نه په ريټنه وه بو ناوخوي ټيران . بيگومان ناران له کارکردينا له گه ل بزووننه وه که کار له سه ر جياوازييه کان ناکاث بگره هه و ل ده داث که به دواي ده رفه نې ټابووري نوټدا بگه ريټ له بازاره کاني ټه و لانه و کار له سه ر پاراسننې به رژه وهنديه کاني ده کاث له

ريگه ی دروسنکردني هاوپه يمانی نوټ له گه ل هيزه ده ره کييه کاريگه ره کان له ټه فغانسنان به نايه ن چين و روسيا (٢١) .

٣- روسيا: موټکو له هه وټي ټه وده دايه له ريگه ی دانوسنانه وه ټه و دلنياييه به ده سن ټه يټيټ که بزووننه وهی نالیان ريگه نه داث سنووره کاني باکوري ټه فغانسنان بيټنه پيگه يه ک بو هيرشکردنه سه ر هاوپه يمانه کاني روسيا (کوټاره کاني پيشووي په کيټي سوټيټ)، روسيا نيگه راني ټه وده يه که به ده سه لاث گهيشننې بزووننه وهی نالیان بيټنه هوي دووباره چالاکبوونه وهی بزووننه وه نوندره وه کاني ناوچه ی (فرغانه) له سنووري و لانه کاني (ټوزبه کسنان، ناچيکسنان و قرقيزسنان) ه (٢٢) . روسيا له گه ل نه هيشننې بارگرزييه له گه ل بزووننه وهی نالیان و له و باره وه و چندين جار بانگه يټيټي گه مه کاره سه ره کييه کاني ټه فغانسناني کردوه بو دانوسنانکردن له سه ر خاکه که ی له وانه: ويلايه نه په کگرنووه کاني ټه ميريکا، چين، پاکسنان، هيندسنان، ټيران و کوټاره کاني ټاسيای ناوه ند . روسيا مه به سنيټي خوي به دوور بگريټ له بارگرزييه کاني ټه فغانسنان نا زيانر چاو بخانه سه ر وه به ره يټانکردن له و لانه به نايه ن که ټه فغانسنان ده که ويټنه سه ر پړوژه ی ريگه ی ټاوريشمي چين و خاوه ن نه وټ و گزي سروشنييه که ده ټواټيټ له ويټه هه نارده ی و لانه ی ټاسيای ناوه ند بکريټ . روسيا مه به سنيټي ټه وه مسوگر بکاث که به ده سه لاث گهيشننې بزووننه وهی نالیان، بارگرزي و ناټارامي کوټاره کاني ټاسيای ناوه ند نه ټه يټنه وه . له و پوهه نالیان ټه و دلنياييه ی داوه به روسيا که له و باره وه پابه ند ده يټ . وه ک ټاماده کاري بو هه ر پيشهائيکي نه خوازرارویش، روسيا هيزيکي ٦٠٠٠ هه زار که سي له سه ر سنووري باشوري ناچيکسنان جيگير کردوه له به ر ټه وهی ټه گه ر هه يه ټه فغانسناني دواي ټه ميريکا، هاوشپوهی سوريای ليټيټ و له کوټنرټول ده ربيټيټ (٢٣) . روسيا پيټوييه که ټه فغانسنان به شيکه له قولايي سنرايټي کي کوټاره کاني ټاسيای ناوه ند و روسيا، هه ر بوټه له هه و لدايه که رټيکي

کاريگهري هه بيټ له ئاراسنه کردني پروداوه کان له ته فغانسناني دواي ته ميريكا. له دواي داگيرکردني ته فغانسنان له لايه ن ته ميريكا وه، روسيا به رده وام هاوکار و پشنیوانی ته ميريكا بووه له شه پريا دژ به چه کداره کانی بزووننه وهی نالیان به و پييهی که وهک هه پره شه يهک له سهر ئاسایشی روسيا له بزووننه وه که ی روانیوه و تهو هاوکاری و پشنیوانییه نا سالی ۲۰۱۵ ی خایاندووه. به لام له م چند سالیه دواييدا، په يوه ندي روسيا و بزووننه وه که گوپراوه و نه نانهټ مۆسکو میوانداری دوو کونگره ی کردووه نایهټ به پرۆسه ی ناشنی له ته فغانسنان. ته وهش که زیانر تهو په يوه نديیه ی باشنر کرد سهره له دانی ریخراوی داعش بوو له ته فغانسنان و سزا نونده کانی پروژاوا بوو بۆسه ر مۆسکو له سالی ۲۰۱۴ دواي داگيرکردني نیمچه دورگه ی قرم. روسيا له گه ل ته وای و لآنانی ئاسیای ناوند په یوندي دیلو ماسی و بازرگانی هه یه (جگه له نورکمه نسنان) که برینین له کازاخسنان، قرقیزسنان و ناجیکسنان و له گه ل ته و لآنانه خاوه ن هاوپه یمانییه کی ئاسایشه له ژیر ناوی (CSTO) و ئامانجیان ته وه یه که ریگری بکه ن له هه ژمونی هاوپه یمانی ناو و ویلايه نه یه کگرنووه کانی ته ميريكا له ناوچه که، بۆ ته و کاره ش مۆسکو پیویسنی به باشنر کردني په يوه نديیه کانی ده بیټ له گه ل روسيا (۲۴).

۴- چین: به راورد به و لآنه کانی دیکه ی دراوسی پی ته فغانسنان، چین زیانر نیگه ران بوو له پاشه کشی پی هیزه کانی ته ميريكا له ته فغانسنان، به و پييه ی که په نگه بزووننه وهی نالیان گرفت بۆ پروژهی یه ک پشنیته یه ک ریگا چین دروسنباکټ و ئیسلامییه نوندره وه کانی (هه ریمی سیټ کیانگ) له پروژاواي چین دووباره چالاکبکانه وه. چین ئومید ه واره له ریگه ی پاکسنانه وه که هاوسییه کی سنرائیژی ته فغانسنانه، بنوائیټ سه قامگیری له ته فغانسنان به یټیته ئاراهه. نیگه رانی سهره کی چین له گه رانه وهی بزووننه وهی نالیان بۆ ته وه ده گه ریته وه که په نگه ئیگوره جوداخوازه کان و بزووننه وهی سهره بخوی ئورکسنانی

پروژه لآټ بنوانن له ته فغانسنان جیگه ی خویان بکه نه وه و بینه هه پره شه بۆ سهر ئاسایشی چین. له لایه کی دیکه وه پی شیبینی ده کریټ چین پروژیکي کاريگه ر بگيریټ له دهاټووی ته فغانسناندا. له مانگی حوزه یران وه زیری ده ره وهی په کین له گه ل هاونا پاکسنانی و ته فغانییه که ی کوپونه وه بۆ قسه کردن له سهر چوټییه نی پاراسنی ئاسایشی دواي کشانه وهی هیزه کانی ته ميريكا له ته فغانسنان (۲۵). چین مه به سنئیټی له ته فغانسنانی دواي ته ميريكا چه ند ئامانجیک به ده سټ به یټیټ که گرنگترینیان برینیته له :

- هیچ جوړه په يوه نديیه ک نه بیټ له نیوان بزووننه وهی نالیان و ئیگوره کان که مه به سنیانه له چین جیابنه وه و سهره بخوی به ده سټ به یټن (۲۶). - ده خوازیټ له ریگه ی جیبه جیکردني پروژهی یه ک پشنیته یه ک ریگا هه ژمون و ده سه لانی خوی په ره پیټداټ و بۆ ته و کاره ش پیویسنی به ته فغانسنانیکی سه قامگیره له رووی ئاسایشه وه (۲۷).

- نورکیا: ته نقه ره له دواي ریکه که وټنی له گه ل ته ميريكا، کاری له سهر په وانه کردني هیزه کانی بۆ ته فغانسنان کرد، ته و هیزانه ی که په وانه ی ته فغانسنانی کرد برینیوون له فرۆکه ی بیفرۆکه وانی جوړی به یره قداري ۲، ئنکا - ئیس که پیشنر له سوريا و لیبیا و قه ره باغ ناقیکرا بوونه وه، هه روه ها هیزی نایه نی ئورکی و به کریگیراوه کانی له سوريا، ئورکیا پیشنر رایگه یان دبوو که هه ر چه کداریک له سوريا وه بچیت بۆ ته فغانسنان مانگانه دوو هه زار دۆلار وه رده گریټ (۲۸)، ته و هیزه به کریگیراوه ش که بریاربوو په وانه ی ئافغانسنان بکریټ پیشنر له سوريا و لیبیا و قه ره باغ شه پریان کردبوو. هه روه ها ئورکیا نیازی وابوو له ریگه ی چه کدارکردني ئورکمانه کانی سوريا و ئورکه کانی قوبرس هیژیک دروسنباکټ له ته فغانسنان له ژیر فه رمانده یی عه بدولپه شه د دوسنم بۆ شه ری بزووننه وهی نالیان، به لام که وټنی زور خیرای کابول، پلانه کانی ئورکیای هه لوه شانده وه، به نایهټ بايه خنه دانی ته ميريكا به پلانه کانی

به کورنۍ: پيشيښي ده کريټ نورکيا پړولۍ گرنګي هه پيټ له داهانووي ته فغانسناندا له بهر چند هوکارېک، له وانه، نهها ولاڼي موسولمانه له هاوپه يمانيني نانو و په يوه ندي پنهوي هيه له گه ل ټوږبه که کان له ته فغانسنان، ته فغانسنان بو نورکيا گرنګه چونکه هاوسپي کوماره کاني ناسيای ناونده و نورکيا وهک هاوپه يمانی خوۍ لتيان د پرواټيټ به و پيټه ۱ که زورينه يان نورزمانن جگه له ناچيکسنان (۳۴).

۶- کوماره کاني ناسيای ناوهند: به د هرچوونۍ هيژه کاني ته ميريکا و هاوپه يمانه کان له ته فغانسنان، هاوسپي کاني ته فغانسنان به نايهټ ولاڼه کاني ناسيای ناوهند بو جاري کي ديکه که ونه وه بهر ديد، به نايهټ ته و ولاڼانه ۱ که سنووري هاوبه شيان هيه له گه ل ته فغانسنان، نمونه ۱ ناچيکسنان، ټوږبه کسنان، نورکمه نسنان. ناچيکسنان (۳۵). ټهم ولاڼانه خاوه نيوگراني نايهټنن به و پيټه ۱ که به گوږه ۱ زانياريه کان به سهدان ناچيک له ناو پريزه کاني نالياندا ده جه ننگن. له لايه کي ديکه وه ۴۰۰۰ ناچيک و ټوږبه ک له ناو پراسني ساله کاني ۲۰۱۰ په يوه سن بوون به داعشه وه. ولاڼه زله پريزه کان به هوکاري جيا جيا گرنګي بهم ولاڼانه ده دن و له ټيسناشدا ټهم گرنګي پيدانه رووي له زياد بوون کردوه، ټهم ميريکا دانوسناني نزیکي له گه ل دوشه نېه و ناشکند ته نجام ده دات سه بارهټ به هاوکاري ناسايش و ته گه ري داناني بنکه ۱ سه ربازي بو ټه نجامداني چالاکی سه ربازي له ناو ته فغانسنان له کاني پټويست دا. روسيا له ټيسنادا مه شق به هيژه کاني ټوږبه کسنان و ناچيکسنان ده کاټ. چينيش له ناو خاکی ناچيکسنان بنکه ۱ سه ربازي دروسنده کاټ. نه واو ته و کارانه ش بو ټاراسنه کردني رووداوه کاني ناو ته فغانسنانه له دواي ده سه لاټ گرننه ده سني بزووننه وه ۱ ناليان.

پاشه کشي هيژه کاني ته ميريکا، بوچی له م کاته دا؟

۱- به ټي هيچ جوړه هه ماهه ننگيه ک، ټهم ميريکا له ۲۰۲۰/۲۰۲۹ ريککه و ننامه ۱ ناشني له گه ل بزووننه وه ۱

نورکيا و نه نانهټ د هرچوونۍ ته فغانسنان له بازنه ۱ گرنګي پيدان و پشنيوانينه کردني دارايي قه نهر له پلانده که به و پيټه ۱ که په يوندييه کي باشي له گه ل رابه راني بزووننه وه ۱ نالياندا هيه. دواچار نورکيا بوۍ د هرکه ونټ که زورينه ۱ هاوسپي کاني ته فغانسنان به ديدکي ته رټيانه له په يوندييه کانيان د پروانن له گه ل نالياندا، به لام له ۲۰۲۱/۲۰۲۵ نورکيا ده سنيکرد به کسانه وه ۱ هيژه کاني له فرۆکه خانه ۱ حامد کارزاي له ته فغانسنان که ژماره يان ده گه يشنه ۵۰۰ سه ربازي (۲۹). نورکيا له پاشه کشي هيژه کاني ته ميريکا و هاوپه يمانی نانو له ته فغانسنان دهره ټيکي به دپکرد نا خوۍ وهک پاريزه ري فرۆکه خانه ۱ کابولي پاينه خټ بخانه بهرچاو، سه ره نا ته ميريکا پيشوازي له و پيشنياره ۱ نورکيا کرد و نه نانهټ شانديکي سه ربازي شي ره وانه ۱ نورکيا کرد بو گفنوگو کردني زيانر له و باره وه (۳۰)، ده کريټ بهم خلاڼه باس له پالنه ره کاني نورکيا بکريټ بو ټه و کاره:

- باشنر کردني په يوه ندييه کاني له گه ل ته ميريکا: سه روکي نورکيا له پيشنياري دابين کردني ناسايشي فرۆکه خانه ۱ کابول ويسني زيانر خوۍ له بايدن نزیک بکانه وه و په يوه ندييه کاني باشنر بکاټ له گه ل ته ميريکا، نا له و ريگه يه وه واشننون سزا کاني سه ر نورکيا هه لگريټ به نايهټ ته وه ۱ که په يوه ندي به کپيني سيسنهمي موشه کي روسيا وه هيه، له لايه کي ديکه ته نقره ويسني به و کاره داواي راگرني هاوکاري و پشنيوانيه کاني ته ميريکا بکاټ بو هيژه کاني سوريای ديموکراټ (۳۱).

- نورکيا ويسني په يامیک بدن به هاوپه يمانی نانو به و ناوه پوکي که هيشنا ته نقره له چوارچيوه ۱ سنرايټي نانو جو له ده کاټ و نزیک بوونه وه ۱ له روسيا نهها ناکنیکه (۳۲).

- نورکيا هاوشيوه ۱ سوريا، ليبيا، عيراق و تازه ربايجان ده يه ويټ له ته فغانسنانيش بووني هه بيټ، نا زيانر له ناوچه که له بهر ژه وه ندي خوۍ په ل بهاويټيټ و خوۍ وهک هيژيکي ناوچه يي بناسيټيټ (۳۳).

نالیان واژو کرد، که به پپی ټه و ریځکه وننه هیزه کانی ټهمه ریکا له و لانه پاشه کشی ده کات، به شیوه یه که دؤنالد ترامپ رایگه یاند نا مانگی پینجی ۲۰۲۱ نه وای هیزه کانی ټهمه ریکا که ده گانه ۱۲ هه زار سه رباز له و لانه پاشه کشی پیده کات (۳۶). شایانی باسه که پاشه کشی له ټه فغانسنان ټه و دهر فنه ټو ټهمه ریکا دهره خسینیټ نا خوئی باشنر ریځبخانه وه ټو مملاتی کردنی هه ژمونی روو له هه لکشانی چین (۳۷)، به پپی زانیاری زوریځ له شروفه کاره ټهمه ریکیه کان، ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا له سه رده می بو ش و دوانر ټوباما کاریان له سه ر جله و کردنی چین کردووه، به لام به هوئی هیزه کانی یانزه ی سپنمبه ر و دوانر دهرکه وننی داعش ټه و پرؤزه یه دواکه ونووه، به لام له سه رده می ترامپ و دوانر به هاننی بایدن به چری کار له سه ر کشانه وه ی هیزه کانی ټهمه ریکا له ټه فغانسنان کراوه، جا به هه ر پاساویک بیټ (۳۸)، ټه لبه نه له سه رده می باراک ټوباما وه رچه رختیک له سیاسه نی دهره وه ی ټهمه ریکا دا هانؤنه ټاراوه که خوئی ده بیینیوه له کیشانه وه و که مکردنه وه ی هیزه کانی ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا له دهره وه ی سنوره کانی ټهمه ریکا ټو زیانر چاوخسننه سه ر دهریای باشوری چین بووه. دؤنالد ترامپ به بی ټه وه ی ټامازه به هه وله کانی پیش خوئی بدان، له سه ر ټه و سیاسه نه به رده وام بوو، له گه ل هاننی جو بایدن ټه و سیاسه نه چووه بواری جیبه جیځکردنه وه و هیزه کانی ټهمه ریکا له ټه فغانسنان کیشایه وه. بایدن له گوناریکید له دوا پاشه کشی هیزه کانی ټهمه ریکا له ټه فغانسنان ده لیټ: که چیدی ټهمه ریکا رولی پولیسی جیهان نابینیټ. به م هه نگاوه ټهمه ریکا ده یه ویټ دووباره هیزه کانی بلاوبکانه وه به ټامانجی دروسنکردنی پارسه نگی هیز له ناوچه گه لیکی دیکه دا (۳۹). شایانی باسه که هه وله کانی ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا ټو سه قامگیرکردنی دیموکراسی و دروسنکردن و به هیزکردنی هیزی سه ربازی ټه فغانسنان کؤناییه کی ټاپرووبه رانه ی هه بوو، دامه زراوه ی سه ربازی

ټهمه ریکا بیسټ سالی ټه رخان کرد و ۸۳ ملیارد دؤلاری خه رچکرد له دروسنکردنی هیزیکدا که ټه نها له ماوه ی چند هه فنه یه کدا بوو به هه لم و ولانی دایه ده سټ چه کداره کانی بزووننه وه ی نالیان، به بی ټه وه ی شه ریځی ټه ونؤ بکات. شکسنی خپرای هیزی سه ربازی ټه فغانسنان حاله نیکی زور نامو نه بوو، بگره ده کریټ بوئریټ حاله نیکی ټاسایه بو ټه و هیزه لوکالیانیه ی که به پشنیوانی ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا دروسن ده کریټ. ټهمه ریکا له سی هه ولی زور گرنگدا شکسنی گه وره ی هیټاوه له دروسنکردنی سوپای هاوپه یماندا، سه ره نا له قیننام و دوانر عیراق و ټیسناش له ټه فغانسنان. سروشنیسه وینه کان، رووداوه کانی سالی ۱۹۷۵ له سایگون و ۲۰۱۴ له (موسل) به پیننه وه یاد (۴۰).

۲- ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا نریک به ۹۷۸ ملیار دؤلاری له ټه فغانسنان و پاکسنان ټو رووبه رووبوونه وه ی نیرؤ خه رچکردووه. له دهره نجامی ټه و شه ره ش ۲۴۱ هه زار که س کوژراون که نیایاندا ۲۴۴۲ ټهمه ریکی بوونیان هیه و له کانی کیشدا ټه فغانسنان چؤل ده کات، که به هیچ کام له ټامانجه کانی خوئی نه گیشټ، وه ک کؤناییه پنیانی به بوونی ریځخراوی قاعیده له ټه فغانسنان و کردنی ټه و ولانه به ولانیکی دیموکراسی (۴۱).

۳- دووباره ټاراسنه کردنه وه ی سیاسه نی دهره کی، بایدن مه به سنیټی جاریکی دیکه ټاراسنه ی سیاسه نی دهره وه ی ټهمه ریکا بکات به مه به سنی که مکردنه وه ی هه ژمونی روسیا و چین و هاوکات دروسنکردنی ناوه ندیکی دیکه ی ناټارامی و مملانی له ناوچه که هاوشیوه ی سوریا به مه به سنی پراکیشانی روسیا و چین ټو ناو مملاتیکانی ناوخوئی ټه فغانسنان. له ټیسنادا ټه وه ی له پیشترینه ټو ټهمه ریکا زیندووبوونه وه ی هه ره شه ی روسیایه له سنوره کانی رؤژه لانی ټه وروپا و له لایه کی دیکه شه وه هه ره شه ی چین له رؤژه لانی ټاسیاوه. ټهم دوو ولانه له ټیسنادا گه وره نرین هه ره شه ن ټو هه ژمونی ولانانی رؤژئاوا به نایهټ ویلایه نه یه کگرنووه کانی ټهمه ریکا (۴۲).

۱- راسنه ټه فغانسنان له پروی جوگرافیه وه زور گرنګ بوو بو ټه مریکا، به نایه ن له وهی که په یوه ندی به چین وه هیه، بو نمونه بنکه ی ناسمانی باگرام له ناو ټه فغانسنان، نزیکنرین بنکه ی سه ربازی ټه مریکا بووه له چین به به راورد به بنکه کانی دیکه ی ټه مریکا، به لام له ټیسنادا ټه فغانسنان هه پره شه یه کی لوه کییه بو سه ر ناسایشی نه ټه وه یی ټه مریکا و واپیوسی کردوو ټه و ولانه نوانا کانی بو شه پریکی بی کونا خه رج نه کا ن له کانیکا که چین هه پره شه ی یه که مه و پیوسی ټه مریکا نه وای خوی نه رخا ن بکا ن بو پرو به روو بوونه وه ی ټه و هه پره شه یه (۴۳).

دهره نجام

۱- ټه گه ر چی زورینه ی کیشه کانی ټه فغانسنان وادینه پیش چا و که ناو خوی بن، به لام درټز کراوه ی کیشه کانی ناوچه که ن، پاشه کشی خیرای هیزه کانی ټه مریکا ش له ټه فغانسنان و ده سنگرنی بزوونه وه ی نالیان به سه ر کابولی پاینه خی ټه فغانسنان له ۱۹ ټابی ۲۰۲۱، هه لومه رچیکی نویی دروسنکرد که به ټه گه ری زور لیکه ونه ی سیاسی نویی ده هیښنه ئاراوه له ناوچه که .

۲- ټه وه ی بزوونه وه ی نالیانی سه رخ ن به سه ر سو پای ټه فغانسنان و ټه مریکا شی ناچار به پاشه کشی کرد، سه رباری نه بوونی چه کی پیشکه ونوو، خیرایی له جموجول، نوانای خوشاردنه وه، ناشنایه نی به ناوچه کانی شه ر و دواچار باوهر بووه .

۳- بزوونه وه که له سه ر ناسنی ناوچه که و جیهان کار له سه ر نیشاندانی وینه یه کی جیاواز له سه ر خوی ده کا ن، جیاواز له ټه زموونی به ر ۲۰۰۱ و بو ټه و کاره ش ټه وپه ری هه ولی خوی ده دا ن نا بنوائی ټه ر ه وایه نی به ده سن به یی ټه له سه ر ناسنی نیوده وه لئی .

۴- ټه گه ر هیه سه رکه ونی بزوونه وه که بیښه سه رمه شق بو ریخخرا و گروه ټه ندره وه کانی دیکه نا چاوی لیکه ن یاخود پرو له ټه فغانسنان بکه ن بو خو ریخخسئنه وه و ټه نجامدانی کرده وه ی نیرورسنی

له ناوچه که به نایه ن دوا ی ټه و بو شاییه ی که دوا ی کیشه ونه وه ی هیزه کانی ټه مریکا دروسنیکرد، به لام پیچا پی سهرکه ونی جولانه وه که ټه فغانسنان بکا ن به لانه ی نیرور، به و پییه ی که بزوونه وه ی نالیان هه ولده دا ن ریگه به جموجول و چالاکی ریخخراوه نیرورسنییه کا ن نه دا ن له سه ر خا که که ی به نایه ن ریخخراوی قاعیده، هه ولیشه دا ن کونایی به بوونی ریخخراوی داعش به یی ټی یاخود لانیکه م جله وی بکا ن .

۵- ده سه لآ ن گرنه ده سنی نالیان له ټه فغانسنان بو تیران هه م هه پره شه یه و هه م ده رفه ن، هه پره شه یه له به ر ټه وه ی بزوونه وه ی نالیان هه لگری بیریکی سوننه ی ټه ندره وه و نزیکیشه له ده ولنه نه نه یاره کانی تیران وه ک سعودیه و تیمارا ن، به و پییه ش که زورینه ی سنوره کانی پرو شه لانی تیران هه لگری ټاینزای سوننه ن، ټه گه ر هیه به ده سه لآ ن گرنه ده سنی ټه م بزوونه وه یه، ټه م ناوچانه دووباره نا ارامی به خو یانه وه بینن و هانی سعودیه و تیمارا ن بدا ن نا ټول ه ی حووسییه کانی یه مه ن له تیران بکه نه وه . ده رفه نیسه له به ر ټه وه ی نه مان ی هیزه کانی ټه مریکا له ټه فغانسنان، به ده سنکه و نیکی گه وره بو تیران ټه ژمار ده کری ټ .

۶- به هو ی په یوه ندی نورکیا له گه ل گروپ و ریخخراوه ټیسلامیه ټه ندره وه کا ن له ناوچه که به نایه ن له سوریا و لیبیا، ټه و ولانه له هه ولی ټه وه دا ده بی ټ که په یوه ندی له گه ل بزوونه وه ی نالیان دروسن بکا ن، وه ک نو ټه ری ولانه ټیسلامیه کا ن خوی بناسنی ټ نا له و ریگه یه وه خوی بگه یه نی ټ به ولانانی ناسیای ناوهند و گوشار له سه ر تیران دروسن بکا ن . نورکیا له هه ولدایه سوود له بوونی په نابره ټه فغانیه کا ن وه ربگری ټ له دژی ټه وروپا . له دوا ی نا ارامیه کانی ټه فغانسنان به هه زاران ټه فغانی له خاکی تیرانه وه خو یان گه یانده نورکیا، نا له ویوه به ره و ټه وروپا بر ټون، هه ر به و هو یه وه ولانه ټه وروپییه کا ن ناچار ده بن ریخکه ونی نایه ن به په نابهران له گه ل نورکیا نوی بکه نه وه نا

ئەنقەرە پېڭرى بىكەت لى پەرىنەۋەى پەنابەرەكانى
ئەفغانسنان بۇ ئەوروپا، بەو پېشەش ئوركيا ھاوكارى
دەكرېت لى رووى مادىيەۋە لى لايەن ئەورپاۋە .
۷- ئەۋاۋى دراوسىكانى ئەفغانسنان مەبەسنىانە كە
ئەفغانسنان سەقامگىرى بەخۆيەۋە بېنىت، نا زىان
بە بەرژەۋەندىيە نەئەۋەيەكانىان نەگان، بەلام
زورېك لى ۋلانە ھاوسىيانە بەرژەۋەندىيەكانىان
دژ بە يەكە، ئەمەش زەمىنە دەرەخسىتېت بۇ
دەسئەردانى دەرەكى ۋ دواجار دروسئوبونى
ناۋەندىكى نوئى ملمانن لى ناۋچەكە .

۸- لى سەردەمى باراك ئوباماۋە ئەمەرىكا دەيەۋىت
ھىزەكانى لى ناۋچەكە كەمبكانەۋە ۋ زىانر خۆى
ئەرخانىكان بۇ مەئرسىيەكانى چىن، ئەم بېيارەش،
سەربارى ناكۆكىيە سىياسىيەكان لىۋە دەچېت كە
كۆمارى ۋ دىموكرائەكان لى ئىسنادا لىسەرى كۆك
بن، لىبەر ئەۋەى ئەۋ ناۋچانەى كە ئىسنا ھىزى
ئەمەرىكاي ئىيادا جىگىرە، پارسنەۋخۆ مەئرسى
لىسەر ئاسايشى نەئەۋەيى ئەمەرىكا دروسن ناكات
ۋ جگە لىۋەش لى رووى مرۆى ۋ مادىيەۋە زىان بە
ئەمەرىكا دەگەيەتېت .

سه‌رچاوه‌کان

https://al-ain.com/article/taliban-money-weapons-funds

۱۱. هیراد مخیری: بحران داخلی افغانستان؛ انتخاب حساس ایران
D%AV%D%A%۸۵۳۷۲۶۵/https://www.khabaronline.ir/news
AV%AA%D%A%D%A%B۳%D%A%۸۶%D%AV%BA%D%A%D%A%۸۱%۹
A%AE%D%A%AA%D%A%D%A%۸۶%D%AV%D%A%-۸۸%D%۹%-۸۶%D%۹%
D-%AV%D%A%-B۳%D%A%AV%D%A%B۳%AD%D%A%D%A%-AA%D%A%۷
۸۶%D%۹%AV%D%A%B۱%AC%D%A%B
۱۲. عبدالعزیز مولودی: افغانستان و پدیده طالبان
۴۸۳۴۲۶-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۳. ویدا یاقوئی: تحولات سیاسی در افغانستان: نقش آفرینی
کنشگران منطقه ای و چشم اندازهای آینده
۴۸۲۹۱۹-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۴. مریم هاشمی‌نژاد: تجدید حیات طالبان و تهدید منطقه‌ای
نارکوئوریرسم
۴۸۳۳۲۵-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۵. نهیدها و فرصت‌های استقرار طالبان در افغانستان
Ac%da%af%db%da%۸۷%aa%da%۴۳۳۷۷http://tabyincenter.ir
aa%e۴%da%b۵%da%b۱%da%۸۱%da%۹%-۸۸%da%۹%-av%da%۸۷%af%da%۹%
۸۲%aa%da%b۳%da%av%۸c-%da%db%av%da%۸۷%ac%da%۹%۸۰%
av%da%a۸%da%۸۴%da%av%da%b۷%da%b۱%da%av%da%۸۱%da%b۱%da%۸%
/b۱%af%da%da%-۸۶%da%۹%

۱۶. دکتر امین پرنو: نقشه سوریه ای اردوغان برای افغانستان
چه بود و چگونه شکست خورد؟
۴۸۵۷۳۳-۰۸-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۷. طیبه محمدی کیا: طالبان و نمایش قدرت
۴۸۴۹۱۹-۰۸-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۸. اریکا ماراث: همه نگاه‌ها به آسیای مرکزی است
۴۸۴۸۱۹-۰۸-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۹. جاسم محمد: طالبان - هل سنبقی مظلة للجماعات
المنطرفة، ومركز اسنقطاب للنطرف والإرهاب؟
da%zb%۷%https://www.europarabct.com/%da%
-۸۰%da%۹%-۸۶%da%۹%av%da%۸%da%۸%da%۸%da%۹%
۸۵%ac%da%۹%da%۸۴%da%av%da%۹%-a۹%da%۸۴%da%b۸%da%۸۵%da%۹%
a-%da%۸۵%da%۸۴%da%av%aa-%da%da%av%da%b۹%da%av%da%۹%
۸c-%da%۹%da%۸%da%۸۱%da%۹%b۱%da%۸%zb%۷%da%۹%
/۸۳%da%۹%b۱%da%۸%۸۵%da%۹%۸۸%da%۹%

۲۰. امن دولی - الإنسحاب الأمريكي من افغانستان ، الفوضى
تلوح في الأفق !
-۸۶%da%۸۵%da%۹%a۳%https://www.europarabct.com/%da%
a۵%da%۸۴%da%۹%av%da%۸%-۸۰%aa-%da%۹%da%۸۴%da%۸۸%af%da%۹%da%۹%
%a۳%da%۸۴%da%۹%av%da%۸%-a۸%da%۸۷%ad%da%da%b۳%da%۸۶%da%۹%

۱. مریم وریج کاظمی: سیاست روسیه در قبال قدرت گیری
مجدد طالبان در افغانستان
۵۸۲۶۸۵۸۲-https://www.bbc.com/persian/afghanistan

۲. حركة طالبان .. النشأة والفكر والتنظيم
AD%D%A%۸۶%۸۲%۲۷https://www.aljazeera.net/encyclopedia
%AA%D%A%۸۴%da%۹%AV%D%A%B۷%DA%-A۹%D%A%۸۳%da%۹%B۱%DA%
%A۳%DA%B۴%DA%۸۶%D%۹%۸۴%DA%AV%D%A%-۸۶%D%۹%AV%DA%
-B۱%DA%۸۳%DA%۸۱%D%۹%۸۴%DA%AV%DA%۸۸%DA%۹%-A۹%DA%
۸A%D%۹%B۸%DA%۸۶%AA%D%۹%DA%۸۴%DA%AV%DA%۸۸%DA%۹%
۸۵%DA%۹%

۳. باکستان و وحش طالبان
https://www.project-syndicate.org/commentary/pakistan-
taliban-us-troop-withdrawal-from-afghanistan-by-
arabic/۰۶-۲۰۲۱-shashi-tharoor

۴. سید محسن مصطفوی: برخاسته از گور ، بازخیزی طالبان
۴۸۳۴۲۶-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۵. دکتر نوذر شفیعی: بازخیزی طالبان و آینده افغانستان
-B۴%AE%D%A%AA%۵۵online.news%DA%.https://www
-۲۱۴۹۴۹/۲-B۱%DA%AV%DA%AA%AE%D%A%AV%DA%
-۸۷%D%۹%DA%A۹%-۸۷%D%۹%۸۶%DA%۸۶%D%۹%A۲%DA%
۸۶-%D%۹%AV%BA%D%A%۸۱%D%۹%AV%DA%-B۱%AF%DA%DA%
AE-%DA%B۱%DA%-۸۶%D%۹%AV%AA%DA%DA%B۳%DA%
-AC%DA%A۹%DB%-۸۷%AF%D%۹%DA%AV%AF%DA%DA%
-۸۷%D%۹%۹۸%D%A%۸۸%D%۹%B۱%BE%DA%DA%
AA%DA%B۳%DA%AV%DA%

۶. بابک شفیعی: مقایسه قدرت نظامی ارتش افغانستان در
مقابله جنگجویان طالبان پس از خروج آمریکا
۴۸۳۴۲۶-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۷. پرهام پوررمضان: رویکرد گروه نرویسنی طالبان به اقتصاد
۴۸۳۴۲۶-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۸. خلال ۲۰ عاما.. كيف مولت طالبان حربها في افغانستان؟
-۱۴۵۸۶۱۹/https://www.skynewsarabia.com/business
-A۷%D%۸%۸۵%D%۹%A۷%D%۸%B۹%D%۸%۹%-۲۰
B۷%AA%-D%۸%D%۸%۸۴%D%۹%۸۸%D%۹%۸۵%D%۹%
-۸۶%D%۹%A۷%D%۸%۸۸%D%۸%۸۴%D%۹%A۷%D%۸%
%۹۴%D%۹%AV%DA%-AV%DA%۸۷%D%۹%AA%D%A%B۱%AD%DA%DA%
D%AV%AA%D%A%DA%B۳%DA%۸۶%D%۹%AV%BA%D%A%DA%۸۱%D%۹%
۹F%D%۸%۸۶%۹%

۹. نجهه ملکيان آینده زنان در دولت احتمالی طالبان
۴۸۳۴۲۶-۰۷-۲۰۲۷https://www.cmess.ir/Page/View

۱۰. کل ما نحتاج معرفته عن مصادر تمويل طالبان

–AVZD8Z80ZD9Z–87ZAAZD9ZD9Z83ZD9ZAAZD8Z
ZD8Z84ZD9ZAVZD8ZB0ZD8Z80ZD9Z84ZD9ZAVZD8Z
AAZAAZD9ZD8Z84ZD9ZAVZAD–ZD8
۲۷. طالبان: الصين شريكنا الأهم وسنعمد على أموالها
لإنعاش الاقتصاد الأفغاني
84ZD9ZAVZD8Z292027https://www.aljazeera.net/ebusiness
D8Z84ZD9ZAVZD8ZB7ZD8Z88ZD9Z–87ZAAZD9ZD9ZB0ZD8
87ZD9ZAVZD8ZAAZ8
۲۸. افغانستان اليوم.. تهديدات ارهابية ومناصب وزارية
والجنود الأتراك يغادرون خلال 36 ساعة
d8a3zd8z26/82027https://www.aljazeera.net/news/politics
–87zd9za7aazd8zd8zb3zd8z87zd9za7bazd8zd8z81z9
afzd8z87z8aazd9zd8z–80zd9z88z8a9zd9zd9z84zd9za7zd8z
d8za7zd8z87zd9zb1zd8za0z8aa–zd8zd8za7zafzd8z8a9zd8zd9
a9z8a9zd8zd9za8z
۲۹. ما حجم ثروات افغانستان؟ ولماذا نشبهها امريكا
بالسعودية؟
–202108171049869333/https://arabic.sputniknews.com/world
–80ZACZD9ZADZD8ZD8Z–AVZD8Z80ZD9Z
DZ83ZAA–ZD8ZD8ZAVZD8Z88ZD9ZB1ZABZD8ZD8Z
AZAAZD8ZD8ZB3ZD8Z87ZD9ZAVZBAZD8ZD8Z81Z9
D8ZAVZD8Z80ZD9Z84ZD9Z88Z9F–ZD9ZD8Z87ZD9ZV
8ZD9Z8VZD9ZAAZD8ZB4ZAAZD8ZD8Z–AVZD8ZB0Z
DZ83ZAAZD9ZD9ZB1ZD8Z80ZD9Z83ZD8Z–AVZD8ZV
8–ZD9ZB9ZD8ZB3ZD8Z84ZD9ZAVZD8ZAAZD8Z–AVZ8
AFZD8Z89ZAAZD8ZAFZD9ZD8Z8
۳۰. طارق الشامي: هل يساعد انسحاب اميركا من افغانستان
على مواجهة الصين؟
230626/https://www.independentarabia.com/node
AZD8Z/A9ZD8ZB3ZD8ZAVZ8AZD8ZD9ZB3ZD8Z/
8VZD9Z/B1Z8AZD8ZD9ZB1ZD8ZAVZD8Z82ZAZD9
AF–ZD8ZB9ZD8ZAVZD8ZB3Z8AZD8ZD9Z–84ZD9Z
–AAZD8ZAVZADZD8ZD8ZB3ZD8Z87ZD9ZAVZ8ZD8
–AVZD8Z83ZD9ZB1Z8AZD8ZD9Z80ZD9Z83ZD8Z
Z87ZD9ZAVZBAZD8ZD8Z81ZD9Z83ZD8Z–87ZD9Z80ZD9Z
–89ZD9Z84ZD9ZB9ZD8Z–87ZD9ZAVZAAZD8ZD8ZB3ZD8
–A9ZD8Z8VZACZD9ZD8ZAVZD8Z88ZD9Z80ZD9Z
9FZD8Z87Z8AZD9ZD9ZB0ZD8Z84ZD9ZAVZD8Z
۳۱. تحديات النفوذ التركي في افغانستان
Z80ZD9Z7007/https://futureuae.com/ar-AE/Mainpage/Item
ACZD8Z84ZD9ZAVZD8Z–81ZD9Z88ZD9ZAVZAEZD8ZD8
8AZAFZD9ZADZD8ZAAZD8ZD8Z–B1ZD8ZAVZD8Z88ZD9

z83zd8z–87zd9z80z8a–zd9zd9z83z8a9zd9zd9zb1zd8z80zd9
/b3zd8z87zd9za7bazd8zd8z81zd9
۲۱. آينده افغانستان با پيشروی طالبان
https://nationalinterest.org/blog/middle-east-watch/will–
۱۸۹۴۴۲–china-try-enter-afghanistan-next
۲۲. هدی رؤوف: ناثيرات علاقات تركيا وايران مع افغانستان
الجديدة على القضايا العربية
B3ZD8Z201777https://www.independentarabia.com/node
8ZADZD9ZAAZD8ZD8Z/A9ZD8ZB3ZD8ZAVZ8AZD8ZD9Z
Z8AZD8ZABZD9ZD8Z83ZAAZD8ZD8Z/84Z8CZD9ZDBZ4
–ZD8Z87ZD9ZAVZD8Z84ZD9ZB9ZAA–ZD8ZD8ZAVZD8ZB1
–AVZ8AZD8ZD9Z83ZD9ZB1ZAAZD8ZAA–ZD8ZD8ZAV
–87ZD9ZAVZD8ZB1Z8AZD8ZD9Z80ZD8Z88ZD9Z
Z87ZD9ZAVZBAZD8ZD8Z81ZD9Z83ZD8Z–B9ZD8Z80ZD9Z
ACZD8Z84ZD9ZAVZD8Z–87ZD9ZAVZAAZD8ZD8ZB3ZD8
–89ZD9Z84ZD9ZB9ZD8Z–A9ZAFZD8Z8AZD8ZAFZD9ZD8
–AVZ8AZD8ZD9ZAVZD8ZB6ZD8Z87ZD9Z84ZD9ZAVZD8Z
A9Z8AZD8ZD9ZAAZD8ZB1ZD8ZB9ZD8Z84ZD9ZAVZD8Z
۲۳. روسيا وايران نثاربان مع «طالبان»: الخلفيات والنداعيات
430/https://studies.aljazeera.net/en/node
۲۴. نفاهمات روسيا و«طالبان»... استنفاد الفرص قبل الصدام
AAZDZhttps://www.alaraby.co.uk/politics/ZD8
AA–ZD8ZAVZD8Z80ZD9Z8VZD9ZAVZD8Z81Z9
22Z88ZD9Z–AVZ8AZD8ZD9ZB3ZD8Z88ZD9ZB1ZZD8
–22Z87ZD9ZAVZD8ZAAZD8Z84ZD9ZAVZD8ZB7ZD8Z
AF–ZD8ZAVZD8Z81ZD9Z87ZAAZD9ZD8ZB3ZD8ZAVZD8Z
–B0ZD8ZB1ZD8Z81ZD9Z84ZD9ZAVZZD8
AFZZD8ZB0ZD8Z84ZD9ZAVZD8Z–84ZD9ZAAZD8Z82ZD9Z
80ZD9ZAVZD8
۲۵. حركة تركستان الشرقية... سر □ التودد الصيني لطالبان
2/82027https://www.alhurra.com/arabic-and-international
8ZD9ZB1ZAAZD8ZD8Z–A9ZD8Z83ZD9ZB1ZADZD8ZD8Z9
BZD8Z84ZD9ZAVZD8Z–87ZD9ZAVZAAZD8ZD8ZB3ZD8Z3
–91ZD9ZB1ZD8ZB3ZD8Z–A9Z8AZD8ZD9Z87ZD9ZB1ZD8Z4
AF–ZAFZD8ZD8Z88ZAAZD9ZD8Z84ZD9ZAVZD8Z
8A–ZD9Z87Z8AZD9ZD9ZB0ZD8Z84ZD9ZAVZZD8
87ZD9ZAVZD8ZAAZD8Z84ZD9ZAVZD8ZB7ZD8Z84ZD9
۲۶. انفناج كابل على بكين.. ما المصالح التي نجمع عمامة
المولوي بالننين الشيوعي؟
DZ8292027/https://www.aljazeera.net/news/politics
AD–ZD8ZAVZAAZD8ZD8Z81ZD9Z87ZD9ZAVZ8
–89ZD9Z84ZD9ZB9ZD8Z–84ZD9ZAAZD8ZAVZD8Z83ZD9

Kurdistan conflict and Crisis Research Center

دەربارە

ناوەندی کوردستان بۆ توێژینه‌وه له مەلانی و قەیرانەکان ناوەندیکی قازانج نەویستی سەر بە خۆیە، کارەسات بۆ ئەنجامدان و پشتگیریکردن و هاندانی توێژینه‌وه و پیشکەشکردنی بە رای گشتی، هەروەها وەرگێڕانی کتێب و نوێترین توێژینه‌وه جیهانییەکان بۆ سەر زمانی کوردی و دەولەمەندکردنی لیتێرچەیی کوردی لەبوارەکانی سیاسەت و دیراساتی ئابنە، بە مەبەستی دۆزینە‌وهی چارەسەر بۆ گرتە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئەمنییەکان، ئاگادارکردنە‌وهی دەستەبژێری سیاسی کورد لە و هەره‌شانهی که رووبه‌رووی کوردستان و ناوچه‌که‌ ده‌بنه‌وه.

Political
Studies **ps**

Terrorism
& Security
Studies **TSS**

Islamic
Studies **IS**